Za pohádkami Boženy Němcové do Nymburka © 2025 by Jiřina Bartošová is licensed under CC BY 4.0.

MAP vzdělávání na Nymbursku

ZA POHÁDKAMI PANÍ BETTY DO NYMBURKA

ZA POHÁDKAMI BOŽENY NĚMCOVÉ DO NYMBURKA

Autor: Jiřina Bartošová - Dům dětí a mládeže, 2. května 968, Nymburk

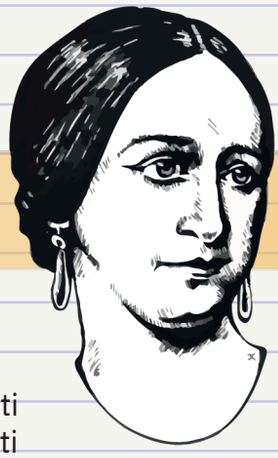
Osobní úvod:

Literární téma jsem si zvolila z toho důvodu, že jsem sama český jazyk a literaturu studovala, Božena Němcová patří k nejvýznamnějším českým spisovatelkám a my máme štěstí, že díky jejímu dvouletému pobytu v Nymburce ji řadíme do literatury regionu.

Anotace:

Program je koncipován jako připomenutí pobytu Boženy Němcové v Nymburce, Božena Němcová je připomínána zejména jako autorka pohádek. V průběhu programu se žáci podívají k domu, kde žila (a kde v současnosti je její busta), v přilehlém parku absolvují některé z popisovaných aktivit, další mohou být realizovány ve škole nebo po domluvě v Domě dětí a mládeže v Nymburce.

Cílová skupina: 1. stupeň ZŠ

Předměty, mezipředmětová propojení:

Český jazyk a literatura, Vlastivěda

Odkaz na RVP:

- ČJL-3-1-01 plynule čte s porozuměním texty přiměřeného rozsahu a náročnosti
- ČJL-3-1-02 porozumí písemným nebo mluveným pokynům přiměřené složitosti
- ČJL-3-1-11 sdělí ústně i písemně obsah přečteného literárního textem podle pokynů učitele a podle svých schopností ČJL-5-3-02 dané téma ČJS-3-3-02 pojmenuje některé kulturní památky, významné události regionu ČJS-5-3-03 rozlišuje vyjadřování v próze a ve verších, odlišuje pohádku od ostatních
- volně reprodukuje text podle svých schopností, tvoří vlastní literární text na
- srovnává a hodnotí na vybraných ukázkách způsob života a práce předků na našem území v minulosti a současnosti s využitím regionálních specifik

ČJL-3-3-02 dělí text na odstavce ČJL-3-3-04 odlišuje typické znaky básnického a prozaického textu

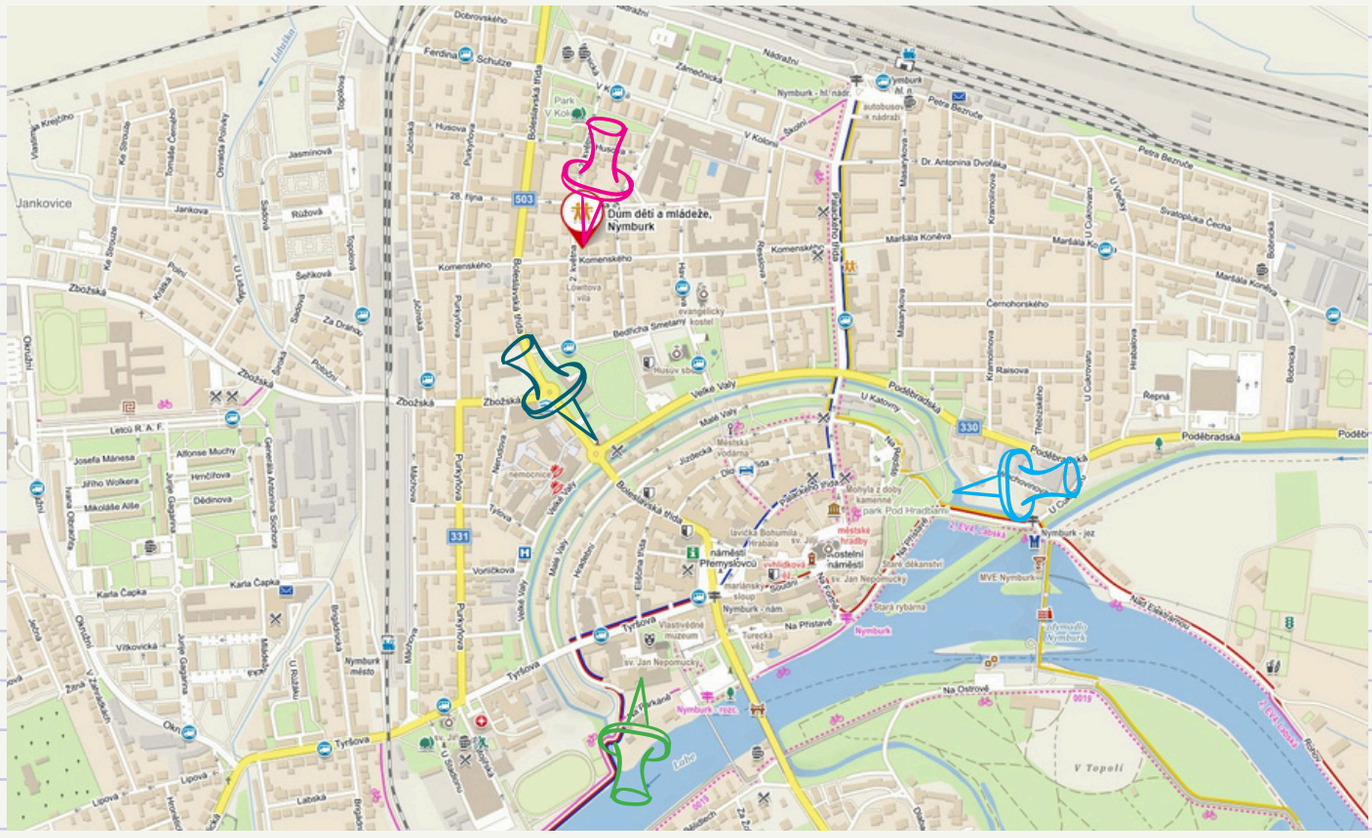
MAP
vzdělávání na Nymbursku

Cíle (vzdělávací, emoční, behaviorální):

- žák se seznámís osobnostíBoženyNěmcové(především jakose sběratelkou a spisovatelkou pohádek)
- žák si připomene, v jaké době Božena Němcová žila, při procházce místy, kde také chodila, si uvědomí, co se (za téměř 200 let od jejího pobytu v Nymburce) změnilo a co přetrvalo (dům)
- žák je inspirován k vlastní tvorbě (výtvarné, literární)

Lokalizace:

Nymburk – park u Obecního domu, busta Boženy Němcové
GPS: 50.1875661N, 15.0384436E
Praktická doporučení: Do Nymburka se dá dopravit vlakem nebo autobusem, vlakové i autobusové nádraží je nedaleko parku Dr. Antonína Brzoráda, který je hlavním centrem aktivit (na jeho okraji je busta Boženy Němcové). Dům dětí a mládeže Nymburk, kde je možné si domluvit realizaci části programu, je také nedaleko nádraží a parku, jak ukazuje následující mapa. Pokud program zamýšlíte jako celodenní akci, můžete navštívit i další místa spojená s pobytem B. Němcové v Nymburce - ZŠ Tyršova (kterou navštěvovaly děti B. Němcové, místo, kde se B. Němcová v Nymburce koupala apod. Pokud zamýšlíte trávit větší část dne venku, doporučujeme vzít s sebou podložky na sezení, pokud byste měli zájem o realizaci části programu v DDM Nymburk, kontaktujte v dostatečném předstihu autorku Jiřinu Bartošovou (bartosova@ddm-nmyburk.cz).

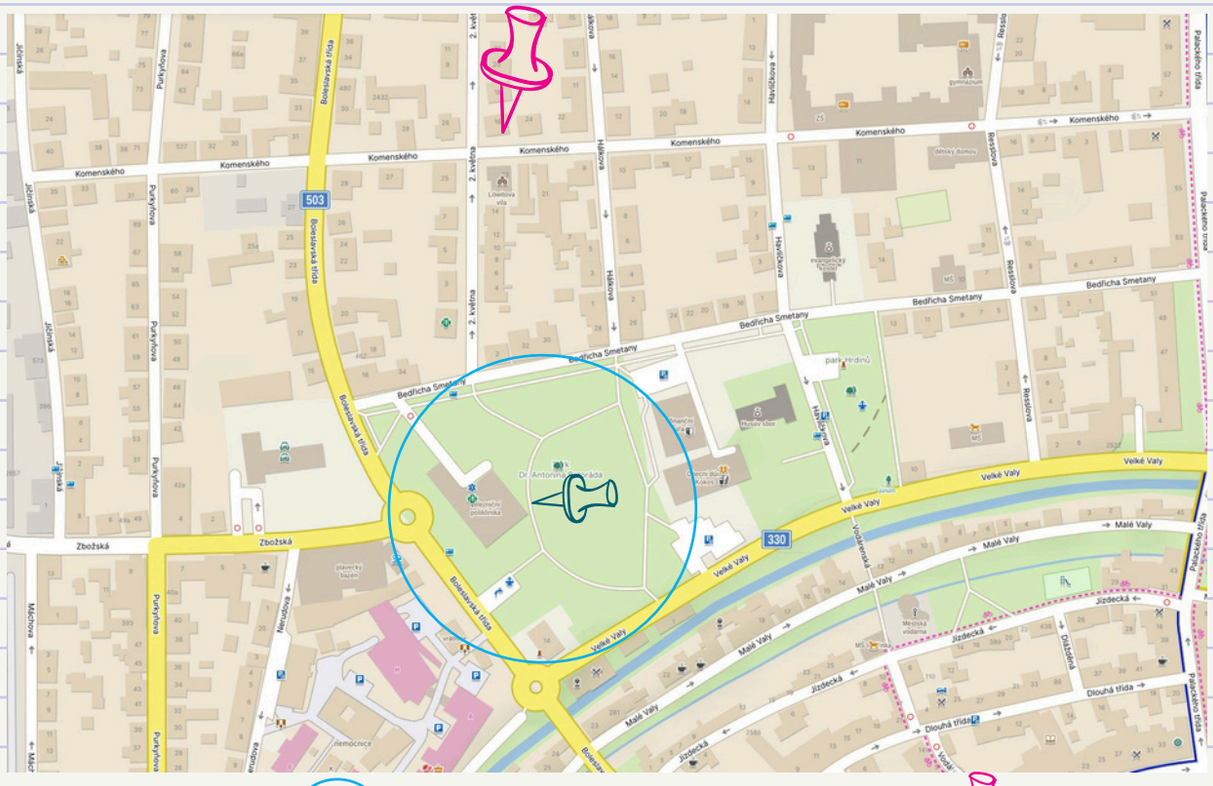

Dům dětí a mládeže Nymburk

busta Boženy Němcové

Základní škola Tyršova

místo, kde se BN koupala

hlavní centrum aktivit
park Dr. Antonína Brzoráda

Dům dětí a mládeže
Nymburk

Čas:

minimálně 2 vyučovací hodiny (procházka s jednou aktivitou), ideálně 1 den, tzn. zhruba 4 vyučovací hodiny

Aktivity

Aktivity se odehrávají venku, motivaci k aktivitám je možné udělat před vycházkou, závěrečné aktivity lze také realizovat uvnitř po procházce

Pomůcky:

knihas pohádkami Boženy Němcové, 500 Kč bankovka/libovolný portrét Boženy Němcové, vybrané texty pohádek, rozstříhané obrázky k pohádce, pokud chcete trávit čas hlavně venku, doporučujme podsedáky, pastelky, tužky, omalovánky Za osobnostmi Nymburka (k dostání v nymburském TIC, vytištěná myšlenková mapa, kartičky s různými pohádkovými postavami a dalšími motivy (např. lze využít hru Alias junior či tematicky vhodné pexeso)

Motivace:

Ukážemedětemportrét Boženy Němcové (500 Kč) – děti mají za úkol poznat, kdo je tam

vyobrazen a říci, zda o BN již něco vědí. Doplníme, že BN byla manželkou úředníka finanční správy, k jehož práci patřilo, že se často stěhuje. Vdávala se v 17 letech (v roce 1837). Do Nymburka přijela v červenci 1848 a pobývala zde do února 1850. Bylo jí tedy 28 let a vychovávala 4 děti. Oba s manželem publikovali články v novinách, knižně BN už vyšly Národní báchorky a pověsti. Do Nymburka cestovali z Prahy (jak asi?). Tradiční způsob dopravy z Prahy v té době byl vlakem do Peček nebo Poříčan a odtud buď kočárem, anebo mnohem častěji 3 - 4 hodiny pěšky do města. (Vlakové spojení mezi Prahou a Nymburkem bylo zřízeno až v roce 1873.) Němcovi obývali byt v přízemí jednopatrového domu MUDr. Antonína Brzoráda na Boleslavské ulici čp. 243. (Další podrobnosti z pobytu níže – informace jsou čerpány z FB Pavla Fojtíka, srovnání také https://nymbursky.denik.cz/zpravy_region/v-nymburce-prozila-bozena-nemcova-dva- roky-20210203.html)

Aktivita 1

Lze realizovat v parku u domu, kde BN pobývala: (délka aktivity cca 30 minut)

Čtení pohádky. Povídá se, že Božena Němcová v zahradě domu, u kterého stojíme, sedávala a četla svým dětem i dětem ze sousedství pohádky. Její Národní báchorky a pověsti vyházely po jednotlivých sešitech v letech 1845 -1848, možná tedy četla právě některé z nich. My si můžeme některé také přečíst, jistě některé už znáte.
E-kniha zdarma ke stažení: http://www.eknihyzdarma.cz/eshop-narodni-bachorky-a-povesti.html nebo https://search.mlp.cz/cz/titul/narodni-bachorky-a-povesti/4489809/#/getPodobneTituly=deskriptory-eq:177240871-amp:key-eq:4489809) Text čtou buď děti, pokud už to zvládají, nebo učitel.

Obr.: zdroj Facebook - Pohledy na strarý Nymburk a okolí

MAP
vzdělávání na Nymbursku

Aktivita 2

Lzerealizovatvparku u obecního domu (délka aktivity cca 30 minut):

Zadání: Poslechněte si pohádku, následně seřaďte obrázky podle toho, jak se odehrává děj pohádky.

Postup: Učitel (popř. jeden ze žáků) přečte pohádku. Následně se žáci rozdělí na 2 nebo 4 týmy. V určitém prostoru jsou rozmístěny jednotlivé obrázky – jedna sada (pro jeden tým) je tištěna barevně, druhá sada (pro druhý tým) je tištěna černobíle. Týmy vědí, který typ obrázků mají sbírat. Ž stojí v zástupu, vždy vyběhne jeden z každého týmu a může vzít jeden obrázek, který mu náleží. Když tým sesbírá všechny své obrázky, začíná skládat příběh, v momentě, kdy je obrázkový příběh hotov, tým zvedne ruku. Když mají hotovo všechny týmy, vypráví vždy jeden Ž z týmu pohádku podle obrázků. Na případné nesrovnalosti U žáky upozorní, pokusí se sami opravit. Za zdárné splnění aktivity je možné Ž hodnotit známkou.

Text pohádky: O kohoutkovi a slepičce Slepička a kohoutek si vyšli do obory. Domluvili se, že všechno, co najdou, si rozdělí na polovinu. Slepička hrabala a vyhrabala jadérko. Zavolala kohoutka a půlku mu dala. Kohoutek hrabal, vyhrabal zrníčko. „Slepička to nevidí, však ona si jistě najde svoje, vždyť je takové maličké“. A zrníčko sezobnul. Jenže nebylo maličké. Uvízlo mu v krku a kohoutek nemohl dýchat. Převalil se na záda a sípal: „Vodu, vodu,...“ Slepička to viděla a hned běžela pro vodu. Rozběhla se ke studánce a prosila: „Studánko, studánko, dej prosím vody mému kohoutkovi. Leží tam v oboře, nožky má nahoře, bojím se, bojím, že umře.“ Studánka odpověděla, že slepičce dá vodu, až jí přinese od švadleny šátek. „Švadleno, dej prosím šátek studánce. Studánka dá vody mému kohoutkovi. Leží tam v oboře, nožky má nahoře, bojím se, bojím, že umře“. Švadlena souhlasila, ale až přinese slepička boty od ševce. „Ševče, dej prosím boty švadleně, švadlena dá šátek studánce, studánka dá vody mému kohoutkovi. Leží tam v oboře, nožky má nahoře, bojím se, bojím, že umře.“ Švec slíbil slepičce boty, když mu přinese od prasátka štětiny. „Prasátko, dej prosím štětiny ševci. Švec dá boty švadleně, švadlena dá šátek studánce. Studánka dá vody mému kohoutkovi. Leží tam v oboře, nožky má nahoře, bojím se, bojí, že umře.“ Prasátko slíbilo slepičce štětiny, když mu přinese ze mlýna košík obilí. „Mlynáři, dej prosím prasátku košík obilí. Prasátko dá štětiny ševci, švec dá boty švadleně, švadlena dá šátek studánce. Studánka dá vody mému kohoutkovi. Leží tam v oboře, nožky má nahoře, bojím se, bojím, že umře.“ „Dám ti obilí, když mi přineseš od krávy smetanu, řekl mlynář. „Kravičko, dej prosím mléko mlynáři. Mlynář dá obilí prasátku, prasátko dá štětiny ševci, švec dá boty švadleně, švadlena dá šátek studánce. Studánka dá vody mému kohoutkovi. Leží tam v oboře, nožky má nahoře, bojím se, bojím, že umře.“ Kravička slíbila mléko, až dostane z louky čerstvou travičku. „Louko, dej prosím trávu pro kravičku, kravička dá mléko mlynáři, mlynář dá obilí prasátku, prasátko dá štětiny ševci, švec dá boty švadleně, švadlena dá šátek studánce, studánka dá vody mému kohoutkovi. Leží tam v oboře, nožky má nahoře, bojím se, bojím, že umře.“ Louka chce po slepičce rosu. „Nebíčko, dej prosím rosu louce. Louka dá trávu kravičce, kravička dá mléko mlynáři, mlynář dá obilí prasátku, prasátko dá štětiny ševci, švec dá boty švadleně, švadlena dá šátek studánce, studánka dá vody mému kohoutkovi. Leží tam v oboře, nožky má nahoře, bojím se, bojím, že

umře“. Nebe se slitovalo a poslalo louce rosičku, louka dala krávě travičku, kravička mléko mlynáři, mlynář obilí prasátku, prasátko štětiny ševci, švec boty švadleně, švadlenka šátek studánce, studánka vody kohoutkovi a slepička mu ji opatrně pustila do zobáčku. Tak ho zachránila.

Aktivita 3

Je možné realizovat také venku, nebo uvnitř po procházce, je na pracovním listu pro žáky (délka aktivity cca 15 minut):

MYŠLENKOVÁ MAPA

Žáci si společně s učitelem připomenou, co je typické pro pohádku:

- bojuje dobro se zlem, dobro vítězí
- vystupují nadpřirozené bytosti a věci.
- ustálené formule - např. Bylo nebylo... Zazvonil zvonec a pohádky je konec.
- objevují se magická čísla – 3, 7 a jejich násobky aj. - pro doplnění je možné využít učebnici)

Ž doplní samostatně myšlenkovou mapu. Pokud je to možné, všechny mapy vystavíme a diskutujeme o shodách a rozdílech. Splnění úkolu může U hodnotit.

Aktivita 4

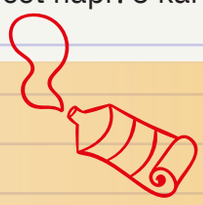
Je možné realizovat také venku, nebo uvnitř po procházce, je na pracovním listu pro žáky (délka aktivity cca 10 - 40 minut, podle počtu žáků a podle počtu kol):

Vyprávění vlastní pohádky podle obrázků. Sami se staneme tvůrci pohádky! Budeme náhodně vybírat obrázky a začleňovat je do našeho společného příběhu. U začne - vylosuje kartičku a začne povídat pohádku. Postupně losují Ž a pohádka se rozvíjí. Na konci zhodnotíme, zda se nám podařilo skutečně vymyslet pohádku (měla znaky pohádky?). K aktivitě jsme využili kartičky ze hry Alias (https://www.zatrolene-hry.cz/spolecenska-hra/party-alias-junior-5186/) , lze využít některé pexeso (https://www.pexeso.net/cernobile-pexeso-pro-deti/07DDD) nebo jakékoli dostupné obrázky, měly by být zahrnuty i pohádkové postavy.

Hotovou pohádku zhodnotíme - Byla to pohádka - měla znaky pohádky? Jak se vám líbila?

* Žáci mohou napsat vlastní pohádku podle vylosovaných karet (stačí menší počet např. 5 karet).

Aktivita 5

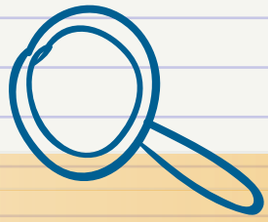

realizace spíše uvnitř (délka aktivity cca 30 minut):

a) využití omalovánek Za osobnostmi Nymburka - děti si přečtou text o Boženě Němcové, vybarví omalovánku (během vybarvování mohou poslouchat audioknihu, nebo čte pedagog další pohádku) nebo b) využití učebnice, pokud je tam kapitola o BN + tvorba ilustrace k některé pohádce

Aktivita 6

Pravda - lež(U čte tvrzení, žáci se hlásí, nebo zapisují jednotlivé odpovědi), je na pracovním listu pro žáky (délka aktivity cca 10 minut)
Zde jsou správné odpovědi barevně vyznačené:

1. BN přijela do Nymburka jako stará paní.
2. BN bydlela v Nymburce 10 let.
3. BN byla spisovatelka.
4. BN se původně jmenovala Barbora.
5. BN napsala knihu Babička.
6. BN napsala knihu Dědeček.
7. BN měla 4 děti.
8. BN neuměla psát.
9. BN se často stěhovala.
10. BN ráda mluvila německy a chtěla, aby tak mluvili všichni.
11. BN je na 100 Kč bankovce.

- vyhodnocení, které odpovědi byly správné, komentář U, dotazy Ž.

Podrobnější informace k tématu:

Němcovi obývali byt v přízemí jednopatrového domu MUDr. Antonína Brzoráda na Boleslavské ulici čp. 243. Do bytu se vcházelo ze dvora po levé straně. Měli v přízemí velký pokoj a čeledník. V čeledníku byla velká pec na 12 pecnů chleba. U domu byla navíc veliká zahrada. Velký pokoj zahrnoval jednoduchou zelenou pohovku bez opěradel a polštářů a 4 židle stejné barvy (ještě část svatební výbavy Němcové), okrouhlý stůl o jedné noze s nalepenými obrázky krajin (naopak svatební dar ženicha Josefa Němce nevěstě) a polička na knihy. U okrouhlého stolu Němcová psávala dopisy. Byt zdobilo ještě piano a knihovna. Zimmler vzpomínal, že z počátku svého nymburského pobytu Němcová nevedla domácnost a svěřovala vaření pro rodinu sousedce, která bydlela naproti přes ulici. Později pomáhala Němcové v domácnosti manželova sestra Anna, pocházející jako Josef z Nového Bydžova, a služebná Marie Wotová, dcera nymburského krejčího. Dcera Dora Němcová na paní Wotovou vzpomínala roku 1913, že matku velmi obdivovala a snažila se jí ve všem napodobovat, v oblékání i v účesu, jen aby ji lidé za matčinu sestru považovali. Dále se můžeme dočíst v zachovalé korespondenci a různě roztroušených vzpomínkách, že na dvoře domu Němcových pobíhaly dvě ochočené slepice. První byla černá, proto se jmenovala Černoška a druhá kulhala, tak dostala jméno Šmajda. Němcová chovala pro radost dětem ještě psa, který se jmenoval Ořech, a kanárka.
Zásadním úkolem pro Boženu Němcovou bylo zajištění školy pro své děti Hynka, Doru, Jaroslava a Karla. V Nymburce se tehdy nacházela pouze jedna škola – městská farní škola dvoutřídní s přípravkou. Farní proto, že v té době ještě prováděli dohled nad školou nymburští děkani. Nymburská škola (dnes bychom řekli základní) se nalézala od roku 1820 v bývalém dominikánském klášteře, který byl v té době již značně zpustlý. Do východního křídla byly umístěny tři školní světnice a v poschodí se nalézaly byty pro dva učitele a kaplana. V části západní nadále byla vinopalna a byty chudiny. Dnešní kaple sv. Jana Nepomuckého byla tehdy přeměněna na skladiště obilí, sena a slámy. Dokonce se uvádí, že v kapli byly čas od času umístěny mrtvoly sebevrahů jako v úmrlčí komoře. Prostranství před kostelem až do ulice bylo ohrazeno zdí a upraveno na školní zahradu. Jen pro představu v roce 1860 chodilo do této školy

v bývalém klášteře 593 žáků. Uvědomme si, že nová škola v Nymburce v Tyršově ulici přesně na půdorysu bývalého kláštera byla postavena až roku 1882!
Nebudeme asi daleko od pravdy, když budeme tvrdit, že Nymburk na Boženu Němcovou vůbec nezapůsobil. Do Nymburka přichází v nešťastných časech po pádu konstitučních ideálů (rovnoprávnosti národů monarchie) roku 1848, kdy se postupná „normalizace“ začíná projevovat utužováním policejního státu zejména v národnostních otázkách v podobě Bachovského neoabsolutismu. Za druhé, město se vzpamatovávalo po ničivém požáru z roku 1838, ostatně sama bydlela v domě u Brzorádů, který byl postaven z cihel ze zbourané Boleslavské brány.
A za třetí, rovinatá krajina jí rovněž neučarovala, mnohokráte tesknila po kopcích Chodska či Českoskalicka, se slovy: Já nemiluji velkou rovinu, tu oko umdlí a neokřeje.
Přesto nalezneme i v době nymburského pobytu zajímavé momenty. K návštěvám ji lákal zejména Ostrov, dlouhé procházky kolem Labe končívaly v Drahelicích na Baště či ve Chlebích. Vůbec řeka Labe na Němcovou silně zapůsobila, citujme: „A to jediné vznešené je zde široké mohutné Labe, to krášlí celou krajinu, tuto nepřehlednou rovinu.“ Velké popularitě v Nymburce se dodnes těší příhoda s koupáním v Labi. Za parných dnů se Božena Němcová společně s Dorou koupávala v Hrdle, tam kde se Velké Valy vrací zpět do Labe. V dopisech např. čteme, že koupání si Němcová užila s velkou rozkoší. Dora po letech vzpomíná, že jednou se matka odvážila příliš daleko, kde byly víry, byla by se málem utopila, poněvadž neuměla plavat. Největší dnešní veřejné oblibě se těší vzpomínka Václava Jedličky z roku 1912. Jednou se Božena Němcová opět vydala koupat, doprovod jí dělaly vážené měšťanky. Odstrojila se, upravila ke koupání a vešla do vody. I volá Němcová z vody: No tak dámy, pojďte, pojďte a nestyďte se! Odtud tedy vzešla pověst, že se koupala v Labi nahá!
Největší radost Božena Němcová prožívala, když mohla psát. Psala hodně a ráda. Z Nymburka vedla korespondenci s přáteli z Domažlic, Všerub, Čelakovskou z Vratislavi, Havlíčkem, Staňkovou z Prahy, Františkem Matoušem Klácelem, Josefem Frantou Šumavským a mnoha dalšími.
Poštovní spojení Nymburka s Prahou obstarávala vedle zdlouhavé pošty také soukromá poslice, která dojížděla každý pátek do Prahy a roznášela zde psaní. Němcová si do Nymburka nechala posílat hned troje pražské noviny. V době nymburského pobytu se věnovala pouze soukromé korespondenci a občasným novinovým článkům. Až mnohem později bylo snahou literárních odborníků dohledávat všemožné literární zdroje se vztahem k nymburskému pobytu. Spojení odborníci nalézali v Kávové společnosti, v povídce Divá Bára či knize V zámku a podzámčí.